

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за заемане на академичната длъжност **доцент**
по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.1. Филологии (Германски езици –
Съвременен немски език)

в ШУ „Епископ Константин Преславски”,

Факултет по хуманитарни науки,

катедра „Германистика”

обнародван в ДВ бр. 102 от 07.12.2021 г.

Рецензент: доц. дн Янка Илиева Коева,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Филологически факултет,
катедра „Методика на езиковото и литературно обучение и
литературознание”

Професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ...,

Научна специалност: Методика на обучението по немски език

1. Данни за конкурса.

По обявения в ДВ от 07.12.2021 г., бр. 102 конкурс за заемане на академичната длъжност **доцент** са спазени изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за развитие на академичния състав в ШУ „Епископ Константин Преславски”. Според предоставената справка кандидатът д-р Айля Реджеб Илиязова е изпълнила минималните национални изисквания по чл. 26, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ.

2. Данни за кандидата.

Единственият кандидат по конкурса, д-р Айля Реджеб Илиязова, завършва средно образование в СОУ „Васил Левски“, гр. Шумен, а висше –

в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“: бакалавърска степен по специалност „Начална училищна педагогика“ (1996 г.) и магистърска степен по специалност „Предучилищна педагогика“ (2006 г.). В периода 2001 г. – 2003 г. следва в университет „Юлиус Максимилиан“, Вюрцбург, Германия. През 2014 г. ѝ е присъдена образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.1. Филологии (Германски езици – Съвременен немски език). От 2017 г. до 2019 работи като хоноруван преподавател в катедра „Германистика“ на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, а от 2019 г. до момента – като главен асистент в същата катедра. Член е на Съюза на германистите в България и на Дружеството на преподавателите по немски език в България.

3. Описание на научните трудове

По конкурса за заемане на академичната длъжност доцент д-р Айля Илиязова е представила следните публикации: **монографията** „Различният хоризонт. Немският когнитивно-лингвистичен модел“, **студията** „Лингвистична интелигентност и лексикални езикови обекти в дискусиата в немскоезична академична среда“ и **11 статии** в специализирани научни издания в България и чужбина.

В статиите, които се обединяват в тематичния комплекс „Език и мислене“ се изследват лексемите *mitdenken, sich einigen, sich sammeln, mit anderen arbeiten*, мисъл, като същевременно се анализират концептите *мисловност* и *рационалност* като синтагматична база. Статията „Креативна ментална енергия или как да мислим креативно“ прави опит за противопоставяне на два модела, които разкриват взаимоизключващи се механизми, влияещи на процеса на възникване на нови идеи.

В статиите, спадащи към тематичния кръг „**Комуникативно-когнитивна прагматика**“, предмет на анализ са концептите *интелектуална рефлексия* и *интелигентност* и техният семантичен профил.

В тематичния комплекс „Комуникативна и херменевтична дидактика“ са включени статии, които засягат актуални в момента проблеми на методиката и дидактиката не само в обучението по немски език като чужд, но и в обучението по чужд език като цяло.

Предмет на основния монографичен труд „Различният хоризонт. Немският когнитивно-лингвистичен модел“ е когнитивната парадигма, която представя в семантичен и прагматичен план процеси на знанието във връзка с комуникативното поведение с цел разрешаване на проблеми на общуването (т. нар. интелигентно поведение). Изследването има интердисциплинарен характер, което се доказва чрез представяне на утвърдени теории, множество хипотези и когнитивни модели от различни изследователски области – когнитивна лингвистика, прагмалингвистика, лексикология, семасиология, комуникативна психология. Изследването е насочено към системно-структуроопределящи семантични пространства на немския език, чиято знакова система служи не само за познание и комуникация, а и като *немскоезичен културен код* за предаване на ментална комуникация.

В изследването се разработва когнитивно-лингвистичен модел на базата на когнитивна парадигма, която представя в семантично-прагматичен план някои особености в комуникативното поведение на хората за (съвместно) решаване на проблеми. Семантичните трансформации при анализиранияте словообразователни модели в немския език се базират на различни аспекти от употребата на концепта *взаимодействие* (в смисъл на *сътрудничество, опозиция и превъзходство*). Предмет на изследователският интерес е и структурирането на поле на *рефлексия*, която в рамките на психоллингвистичен обзор се разглежда като регулатор на интелектуалното поведение. Изказаните хипотези са доказани чрез изследователски материал.

Изследването се състои от увод, три глави (включително 34 таблици и 17 фигури), заключение, библиография и 6 приложения. Авторката показва много добро познаване на публикации, свързани с изследователския проблем. Приложената библиография съдържа 181 заглавия на книги и статии върху теоретични разработки, от които 40 са онлайн-източници; 12 лексикографски източника, 4 от които онлайн; 15 електронни източника. Би било по-добре обаче, ако библиографските източници се обособят в две групи – на кирилица и латиница. Струва ми се неуместно да се цитира (с. 95) и посочва в библиографията автореферат на дисертационен труд, при положение че монографията въз основа на този дисертационен труд „Невродиактика и многоезичие“ се намира в библиотеката на Шуменския университет. Мисля, че обособените приложения в края на книгата са излишни, тъй като фигурите са поместени в основния текст на изследването (напр. фиг. 14, 15 и др.). За по-голяма прегледност би било добре таблиците и фигурите да се озаглавят. Под тях в скоби само е посочено, че са съставени от авторката, което би могло да се уточни напр. под черта. Струва ми се, че на доста места текстът на български език не е достатъчно прецизиран. Терминологията от немския език буквално се „прехвърля“ в българския, което е предпоставка за трудна четяемост от широк кръг читатели, като визирам колеги, които не са германисти, както и студенти – напр. „партиципиране“ (с. 18) и „партиципация“ (с. 43) вместо „участие“, „тезаурусни речници“ (с. 23) вместо „синонимни речници“, „рефлексивация“ (с. 30) и „когниция“ (с. 37), които не съществуват в речника на българския книжовен език, „перлокутивен ефект с вердикативна модалност“ (с. 58) и др.

4. Научни приноси.

Изследванията в областта на *комуникативно-когнитивната прагматика* допринасят за изясняване в широк спектър на конструктите *интелектуална рефлексия* и *интелигентност*. Логично е обоснована тезата,

че при определени условия модифицираното човешко поведение в следствие на рефлексията променя човешката интелигентност. Съставеният от авторката *Комуникационен октагон* по ясен начин откроява отделни аспекти от семантичния профил на понятието *интелигентност*, в следствие на което на преден план се извежда взаимодействието между човека като интелигентна система и социалната среда.

Научните приноси в областта на *комуникативната и херменевтичната дидактика* имат практико-приложен характер и биха могли да допринесат за развитието на чуждоезиковото обучение като цяло и в частност на обучението по немски език като чужд. Изследователските резултати в областта на самостоятелното учене като интелигентно човешко поведение биха могли да се окачествят като напредък както в областта на човешките междуличностни отношения, така и в областта на изкуствения интелект. В този смисъл самообучението – признак на интелектуална човешка дейност, се доказва като един от признаците при анализа на процеса на учене както при хората, така и при програмирането на компютри.

Като научен принос се открояват изследванията и изводите в областта на колаборативното учене в сравнение с познатото традиционно обучение по чужд език. На преден план се извежда груповата работа, като се изследва поведението на всеки член на групата, базирано на индивидуалното учене, върху останалите участници. Изследванията на колаборативното учене чрез Blackboard води до съществени изводи относно степента на автономност на обучаващи и обучавани в динамична електронна среда. Принос представлява и опитът за дефиниране на ключови тенденции, продуктивни технологии и механизми с цел продуктивно, креативно и ефективно учене.

Основният монографичен труд **„Различният хоризонт. Немският когнитивно-лингвистичен модел“** обединява изследователските търсения на д-р Илиязова в третия тематичен комплекс – *„Език и мислене“*, които се разширяват и доразвиват чрез останалите два комплекса *„Комуникативно-*

когнитивната прагматика“ и „Комуникативна и херменевтична дидактика“. Изследването допринася за продължаване и разширяване на дискусията във философията на езика за граматиката на менталността и за съдържанието на прагматическата интерпретация. Неговият интердисциплинарен характер се доказва от направени от авторката проучвания в областта на когнитивната лингвистика, прагмалингвистиката, лексикологията, семасиологията, комуникативната психология, дидактиката и методиката на чуждоезиковото обучение. Разработеният в изследването когнитивно-лингвистичен модел на базата на когнитивната парадигма определено би допринесъл за промяна в комуникативното поведение на хората при съвместно решаване на проблеми в областта на устната комуникация и по-конкретно в дискусията и дебатите. Анализираните 176 лексеми от немския и българския език говорят за задълбочено и отговорно отношение на авторката към изследваната проблематика. Доказаната теза за връзките между знание и познавателни действия, осигурени с помощта на комуникативна среда, която може да се трансформира, да се обогати с когнитивни импулси и емоции, би улеснила комуникацията между българи и представители на немскоезичното пространство. За това допринася *tertium comparationis* на двете концептуални характеристики *рационалност* и *интуитивност*, типични за немскоезичното културно пространство.

Съставените от авторката диаграми „Технология на сътрудничеството“, „Комуникативен октагон“, „Спирала на дискуссионната перспектива“, „Кръгова диаграма на мнението“, „Триъгълник на мисълта“ и „Квадратура на дебата“ онагледяват изказаните тези.

В дидактико-методическо отношение изследването може да се разглежда като принос в процеса на чуждоезиковото обучение на студенти, за да се предотврати „сблъсък“ им с немскоезичната културна среда.

Работата на д-р Илиязова поставя основата на бъдещи изследвания от семасиологична, лингвокултурологична и дидактико-методическа гледна точка.

Представените цитирания на д-р Илиязова са доказателство за интереса от страна на научната общност към нейните научни изследвания.

5. Преподавателска работа.

Гл. ас. д-р Айля Илиязова води лекции и упражнения в ОКС бакалавър и магистър. Основната ѝ преподавателска дейност е в областта на методиката и дидактиката на обучението по немски език като чужд.

6. Заключение.

Представените от гл. ас. д-р Айля Реджеб Илиязова публикации отговарят на изискванията за заемане на академичната длъжност доцент.

Въз основа на гореизложеното бих си позволила да предложа на уважаемите членове на научното жури да подкрепят предложението ми гл. ас. д-р Айля Реджеб Илиязова да заеме академичната длъжност доцент в професионално направление 2.1. Филологии (Германски езици – Съвременен немски език).

В. Търново, 11.03. 2022 г.

Рецензент:

/доц. дн Янка Коева/